

БЯЛАТА ЕМИГРАЦИЯ

Генади ВЪЛЧЕВ

Във Видин намират подслон и работа и преди Октомврийската революция 1917 г. учителката Лидия Галкина и доктор Олга Лахтина, но многобройната група руски бежанци в града приижда след Гражданската война в Русия 1918 – 1921 г., в която загиват около 3 000 000 руснаци, а от Русия избягват и се пръскат по света около 2 000 000 души.

Въпреки трудностите след Първата световна война и втората национална катастрофа, руските бежанци във Видин и Видинския край са приети топло от тогавашните църква, власт и население. Пристигали на малки и големи групи с кораби, лодки, каруци, файтони и пеш от началото на май 1919 г. до края на юни 1921 г.

Освен военни, сред тях има и доста учители, лекари, свещеници, художници, музиканти... Казашките полкове от бригадата на майор Анатоли Курбатов пристигат с полковите военни музикари. През 2004 г. видях техни снимки у дъщерята на белоимигранта Андрей Иванов Гуров – Сийка. Сред военните лица бяха двама генерали от царската армия – генерал-лейтенант Леонид Крестовски, участник в действащата руска армия по време на Руско-турската освободителна война 1877 – 1878 г. в състава на Троянския отряд на генерал Карцов, като военен кореспондент на армейския вестник “Военный листок” и генерал-майор Анатолий Андреев Курбатов, командир на казашка бригада в Гражданската война от състава на Бялата армия на генерал П. В. Врангел, няколко полковника и десетки по-нисши военни чинове.

Броят на военните, настанени във Видин и видинския край надвишава 2 000 души войници от състава на споменатата бригада на генерал Курбатов, които участват в строежа на ж.п. линията село Княз Александрово /днес град Димово/ – Видин. Светият синод изпраща циркулярното писмо № 3684 от 29 май 1919 г. до Видинския митрополит Неофит:

“Ваше Преосвещенство, близкия до сърцето ни братски руски народ преживява съдбоносни и критически минути. Той е изложен на тежки и непоносими изпитни. Не стигаше тригодишната ожесточена, кръвопролитна война с външния, неприятел в защита на великото руско отечество, но трябваше да започне и вътрешната междуособна, самоизстребителна, революционна война, която разтърси из основи велика Русия... За да спасят живота си, мнозина руски братя, духовни и мирски, бащите на които са излагали живота си за нашето освобождение, са били принудени да напускат родното си отечество, семействата си, ближните си и бягат в чужбина, лишени от подслон и насъщна прехрана.

Българската църква, на която е преди всичко непремения дълг да моли Господа – Бога да тури по-скоро край на туй самоизстребление и опустошение, което става с Велика Русия, нашата освободителка и да внесе мир, спокойствие и взаимна обич между братския руски народ, не може да бъде чужда към тежката съдба на тия злощастници – наши братя. Ето защо Светия синод, в заседанието си от 7 того, намери за

благопотребно да Ви помолим, Ваше Високо Преосвещенство, да разпоредите щото да се поканят ливнишките настоятелства, свещеническите братства и настоятелствата на градските църкви в благодаровата Вам епархия да се притекат по-скоро със щедрата си помощ за подпомагане на тия бежанци. Помощта от ливниците в никой случай да не бъде по-малко от 5% върху чистата печалба от миналата 1918 г...

Ония от ливниците, които са раздали миналогодишните си печалби, ще вземат нужната помощ от тазгодишните доходи.

Събраните помощи да се вземат колкото се може по-скоро. В пълна надежда за по-скорошното получаване на тия помощи, препоръчваме на свети молитви и оставяме на Ваше Високо Преосвещенство во Христе брат Доростоло и Червенски /п/ Василий.” В акцията за подпомагане на руските бежанци се включват учителите и учениците от Видински окръг.

В летописната книга на основното училище в село Ново село е записано съвсем лаконично: “26 февруари 1920 г. даде се вечеринка в полза на руските бежанци.”

През 1921 г. в България се заселват около 20 000 руски офицери и войници от разбитата армия на барон Врангел. Части от нея са разквартирувани във Видин, Белоградчик, Кула и село Княз Александрово /дн. град Димово/.

БКП подема незабавно борба за изгонването на врангелистите от България. По указание на видинския окръжен партиен комитет в целия Видински край се провеждат масови събрания и митинги, на които се настоява за разоръжаване и изгонване на контрареволуционните войски от страната. “Мощното протестно движение – пише в историята на видинската окръжна организация на БКП – и разяснителната работа, която партията провежда в средата на руските емигранти, създава сред тях “Движение за завръщане в родината”. Те основават групи “Союз возвращение на родину”. Видинската група на съюза приема резолюция, с която членовете ѝ обявяват, че желаят да се завърнат в Съветска Русия и да работят за благото и процъфтяването на своето отечество.”

Най-голямата група бежанци пристига във Видин на 6 юни 1921 г. За да бъдат настанени, началното училище “Васил Левски” в центъра на града е освободено и учениците му са изпратени да учат в сградите на съседните училища.

Главният учител на едно от тези съседни училища “Паисий Хилендарски” Атанас Еремиев е записал в летописната книга на училището: “От 8 юни до края на учебната година учениците от 4-то отделение от първоначалното училище “Васил Левски” са настанени на занятие в училището, понеже тяхното се заема от руските бежанци.”

Има сигурни сведения за пристигането на полковете на бригадата на генерал-майор Анатолий Курбатов и елитният офицерски полк, командван по време на Гражданската война в Русия от генерал Марков, в Белоградчик. Войниците искат от кмета на града Георги Димитров дърва от общинската гора. Той свиква специално заседание на общинския съвет на 17 декември 1921 г. Съветникът Виден Ц. Пейчев – комунист, заявява: “Тези хора не са дошли от беднотия и мизерия, те са ашлакории, имат банки, имат злато, на тях се плаща и трябва да ги оставим да си набавят сами. Вие по-рано отказахте да дадете на наши граждани, че общината не била приют. От името на комунистическата група заявявам да не се дава никаква помощ на русняците.”

Съветът, като взе на предвид изложеното от кмета и че няма друг изход, за да се услужи на руския полк, освен да се помолят желаещите граждани да им дават от дървата, които им се полагат.

1. Да се помолят гражданите, които желаят да дават дърва на руските войници, от полагаемото им се количество от общинската гора.

2. Общината да им дава трето качество вършляк срещу двойна такса по тарифата, съгласно писмо на белоградчишкия лесничей № 5135 от 14 септември 1921 г. Препис да се представи на видинския окръжен управител за сведение.

Това се възприе от всички съветници с изключение на В. Ц. Пейчев.

/ДА – Видин, ф. 482, оп. 1, а. е. 40, л. 42/

По време на Септемврийско въстание, 1923 г. големият военен гарнизон и разквартируваните белогвардейски войски не позволяват на Белоградчик да въстане. Вземат активно участие в потушаването му във Видински окръг /Белоградчик, 1983, с. 4/. На видинската гара арестантската група от Белоградчишко и Макреш е посрещната с линчуване от нарочно доведени шпицкоманди, белогвардейци и разни други отрепки. От гарата до Кръстатата казарма войнишката команда едва успява да ги спаси от физическа смърт. /Зурлов, Ив. Летопис на борби и победи, С., Партиздат, 1980, с. 28/ Видинската света митрополия и тогавашния митрополит Неофит продължават своята деятелност в подкрепа за руските бежанци. На 16 септември 1926 г. Неофит отправя писмо № 1475 до архиерейските наместници във Видин, Кула, Белградчик, Берковица и Лом:

“До Всеблагоевешия Архиерейски наместник в град Видин

Ваше Всеблагоевешнство,

Преди една година се основа комитет, който да се грижи за безплатното лекуване на бедните болни руски бежанци в България. Този комитет писмено апелира за братска помощ към всички благотворителни дружества, и държавни институции и пр. в страната ни, той апелира за материална подкрепа и към Църквата ни.

Горното като съобщаваме и понеже църквата ни не може да бъде чужда на това хуманно и християнско дело, то наредете на Димитровден – по всички църкви в околията Ви, да се пусне дискус за бедните болни руски бежанци. По случая свещениците да говорят проповед. Събраните суми да се изпратят в Митрополията и тя от своя страна ще ги изпрати по принадлежност.

Видински Митрополит /п/ Неофит.”

Събраната сума била изпратена в наместничеството на 24 септември 1926 г.

През май 1927 г. Видинската Митрополия отново изпраща окръжно писмо № 2199:

“Повече от 2 000 руски инвалиди – жертви на Гражданската война в Русия, са намерили прибежище и подслон в България. Повечето от тях са туберкулозни, неспособни за никаква физическа работа. Те са осъдени на гладна смърт.

За да се подпомогне що годе на тия нещастници, лишени от хляб, медицинска помощ и

Бяла емиграция

Написано от ivailo

Вторник, 14 Декември 2010 01:14

приют Съюзът на руските инвалиди в България апелира, както към всички държавни институти в страната, тъй и към Светия синод, за съдействие.

Това като Ви съобщаваме и понеже Църквата не може да бъде чужда на страданията на тия наши по кръв и вяра братя руси, то приканваме Ви, да се пуснат дискусии по всички църкви в околията Ви на 5 юни, неделя на Св. отци за помощ на руските инвалиди.

Събраните суми да ни се изпратят своевременно.

Видински митрополит /п/ Неофит

Вярно при Кулското архиерейско наместничество

Деловодител /Лило Йончев/”

“Настоящето в препис изпращам до Благоейшите енорийски свещеници в поверената ми духовна околия за изпълнение. Събраните суми да ми се изпратят за препращане.
гр. Кула, 16 май 1927 г.

Архиерейски наместник: Протоерей Л. П. Йончев”

Във Видин съществуват две руски емигрантски организации “Руска колония” и “Дружество на руските бежанци – военноинвалиди”, които често се обръщат към Видинския общински съвет по най-различни въпроси, отнасящи се до бита на руските бежанци.

Общинският съвет във Видин отпуска на дружеството на руските военно-инвалиди 5 кубика дърва за огрев.

Започват и сватбите между тях. В регистрите на женитбите на Видин и сключените църковни бракове с църковни обреди има повече от 90 акта за извършени бракосъчетания: 1921 г. са сключени 5 брака. През тази година се женят 3 двойки, живеещи по това време в село Гърци /дн. село Градец/, Видинска община. През 1924 г. се сключват 3 брака. Най-много сватби стават през 1925 – 22, 1926 – 3, 1927 – 3, 1928 – 4, 1929 – 6, 1930 – 4, 1931 – 5, 1932 само една, 1933 – 4, 1934 – 4, 1935 – 5, 1937 – 3, 1938 – 4, 1939 – 4, 1940 – 2, 1943 – 1.

От 90-те брака между руснаци и рускини браковете са 18, руснаци и българки – 72, а един руски бежанец се оженва за сръбкиня.

/Регистри за венчавките на Видинската църква “Св. Димитър” и за женитбите на Видинска община 1921 – 1943 г./

Впечатлява големия брой втори бракове на вдовци, вдовици и разведени.

От 1921 до 1943 г. в семействата на руските белоемигранти във Видин и Видинския край се раждат едва /по непълни данни/ около 40 деца.

/Регистър за ражданията на Видинска община 1921 – 1943 г./

Главният проблем на емигрантите е намирането на работа.

В протоколната книга на видинския общински съвет от същата 1922 г. открихме решение на по заявлението на Анна Леонтиева Андреева, руска бежанка, живуща в град Видин, регистрирано под № 6251 от 23 август т.г., с което моли да ѝ се даде под наем мястото за питеепродавница № 6 във видински панаир срещу един умерен наем. В протокола е записано: “Като взе предвид, че за казаното място на произведения на 21 август т.г. /1922 г./ търг не се е явил конкурент, че вместо да се държи това място празно и без никаква полза, в интерес на общината е да се даде на просителката срещу наем от 420 лв.” /ДА – Видин, ф. 17 к, оп. 1, а. е. 57, л. 118 – 119./”

Почти в същото време /на 3 август 1922 г./ тричленката, начело с учителя от гимназията Никифор Недев, управляваща по това време града /поради разтуряне на общинския съвет/ обсъжда писмо № 3017 от 29 юли 1922 г. на БЧК, което моли да се предвиди една по-крупна сума помощ за гладуващите в Съветска Русия. Тричленката решава да се има предвид при гласуването на бъдещия бюджет.

/ДА – Видин, ф. 17 к, оп. 1, а. е. 57, л.12/.

След приключване на строежа на отсечката от ж.п. линията от село Княз Александрово до Видин, една част от тези емигранти остават да живеят в нашия град.

От регистрите за женитбите на видинска община получаваме известна, макар и не пълна, представа за професиите, които руските бежанци във Видин упражняват: учители – десетина души, лекари – 8 души, ветеринарни лекари – 1, зъболекари – 2, художници – 2, чиновници – 6, мелничари – 2, питеепродавци – 2, търговци и дрехари – 2, предприемачи – 2, бажкари – 2, шофьори – 2, фелдшери – 1, търговци – 2, шлосери – 1, адвокат – 1, агроном – 1, механици – 2, машинен техник – 1, музиканти – 3, саламджия – 1, хлебари – 4, лаборант – 1, фотографи – 2, машинен техник – 1, шивач – 1, касапин – 1, машинист – 1, нотариус – 1, шлепар – 1, пенсионери: 1 генерал-лейтенант, 1 генерал-майор и петима полковници.

В изказването си общинският съветник-комунист Илия Дечев, секретар на ОК на БКП – Видин, на 9 август 1923 г. отправя упрек към видинския хигиеничен съвет и общината, че въпреки опасността от поява на епидемия и забраната на големи обществени прояви, по време на панаира на руснаците-контрареволуционери е разрешено да правят някакви казашки упражнения с коне.

/ДА – Видин, ф. 17 к, оп. 1, а. е. 58, л. 465 из протокол № 24 от 9 август 1923 г./

Отношението на болшевизиращата се БКП /т.с./ към руските белоемигранти се вижда в “Историята на БКП – Видин”, издание на Партиздат от 1981 – 1984 г., с. 231:

“На 10 август 1920 г. ЦК на Партията издаде позив, с който се призовава трудещите се да защитават великия руски народ, да не допуснат страната да бъде превърната в база на империалистите за нов поход срещу Съветска Русия. Бяха издигнати лозунгите: “Никаква война с великия свободен руски народ!”, “Мир и братски съюз с Руската съветска република!”, “Никаква пряка или косвена помощ на международната контрареволуция!”, “Да живее всемирната Пролетарска революция!”.

В протокола на заседание на видинския общински съвет на 18 юли 1928 г. е записано: “Съвета, като взе предвид, че общинското управление не разполага с аршин /дялан/ камък и желязо и няма възможност да удовлетвори в туй отношение молбата на руската колония реши:

1. Остава без последствие молбата на руската колония да ѝ се отпуснат 10 парчета

аршин камък и 90 кг. желязо.

2. Освобождават се от такса паметниците, които същата колония ще постави над гробовете на починалите руснаци.”

/ДА – Видин, ф. 17 к, оп. 1, а. е. 63, л. 16 и протокол № 4 от 1 юли 1928 г. точка 17./

Благотворителното дружество на руските белоемигранти “Руска колония” често устройва балове и увеселения на различни места в града. С писмо № 30 от 22 юни с.г. /1928 г./ то отправя писмо до общината, с което иска да бъде освободено от такса наем и електрическо осветление за градинско увеселение, което ще даде на 22 юни т.г. /1928 г./ във Владикиния парк /Владикина бахча/.

В протоколната книга на общината е записано: “Съветът като взе предвид, че съгласно гласувания бюджет от такса за осветление не може да се освобождава никой, а колкото до наема, понеже дружеството “Руска колония” е благотворително и увеселението, което ще се даде и с благотворителна цел, то следва да бъде освободено от наем, затова реши: “Освобождава дружеството “Руска колония” от плащане на наем на “Владикиния парк” за едно градско увеселение, което ще се даде с благотворителна цел на 22 юли 1928 г.”

/ДА – Видин, ф. 17 к, оп. 1, а. е. 63, л. 26 и гръб из протокол № 16 от 18 юли 1928 г./

През 1937 г. Културното благотворителното дружество “Руска колония” отправя молба до видинския градски общински съвет да се определят границите на мястото, гдето ще бъдат погребвани руските бежанци. Общинският съвет Видин по повод на това заявление в заседанието си от 14 юли 1937 г. решава да бъде удовлетворена тази молба и на 21 юли с.г. началникът на служба “Архитектура” инж. арх. А. Н. Владимиров изпраща писмо № 1078 от 21 юли 1937 г., с което кани дружеството да изпрати свой представител в канцеларията му, за да отидат заедно с него на самото място в гробищата и се определи мястото и им се даде гранична линия.

/ДА – Видин, ф. 17 к. оп. 1, а. е. 345, Писмо № 1078 от 21 юли 1937 г./

Определеното място е непосредствено до западната страна на сегашното съветско военно гробище, където все още са запазени 3 паметника на руската фамилия Литвинови – Сергей, Иван Сергеевич и Татяна Литвинови.

Руски белоемигранти, според намерените от нас документи, е имало в доста селища на Видинска област.

Според един списък на руските бежанци, не сменили Нансеновите паспорти, съставен на 1 септември 1933 г. из селата във Видински окръг живеят, в село Ново село – Александър Безродний, Игнатово – Стефан Георгиев, село Извор – Георгий Епахин, село Борисово /дн. Покрайна/ – Феодосий Костирев, село Ивановци – Лука Кошманов, село Арчар – Димитрий Кривошеин и Николай Рапота, село Княз Александрово – Онуфрий Сенкеевич, в Кулска околия: в село Цар Шишманово – Терентий Шамрайчук, Белоградчишка околия – Семен Савов Залкин, в село Чупрене – Йордана Пищенко, Белоградчик – Бела – Константин Щаусберг /ДА – Видин, ф. 20 к, оп. 1, а. е. 24, л. 1 – 2/. В списък на въдворените в Белоградчишка околия живеят към 31 октомври 1941 г: в Белоградчик – Николай Фадесей Черненко, 21 г. р. с. машинист, шофьор в село Одровци, Михаил Иванович Никитин – роден на 24 ноември 1897 г. в село Проскуров, Русия, живеещ в град Варна, въдворен в село Янъовец.

Александър Феодорович Павлов – роден на 28 март 1893 г. в град Харков, търговец, служещ в село Струин дол, Хисамри Комаранов Серигемов, роден на 23 декември 1894 г. в град Уфа, фабричен чиновник в Русия, местожителство – град Варна, въдворен в

село Вещица, Михаил Алексиевич Вердеревски – роден на 18 юни 1882 г. в град Рязан, Русия, живеещ в град Варна, шлосер, въдворен в село Праужда, Белоградчишко, Михаил Евгениевич Никитин, роден на 24 февруари 1916 г. в град Киев, местожителство град Варна, чиновник в село Раяновци, Макарий Гаврилович Кучеренко, роден на 25 юни 1905 г. в село Покровно, в Русия, живеещ в град Варна, рибар, въдворен в село Върба, Стефан Гаврилович Кучеренко, роден на 25 декември 1905 г. в село Покровно, живеещ във Варна, рибар, въдворен в село Сливовик. Според сведенията на ДС Белоградчик в околията през 1938 г. живеят 17 руски емигранти. /ДА – Видин, ф. 21 к, оп. 1, а. е. 46, л. 25/

В село Ново село, Видинска околия според един списък на несменилите си Нансеновите паспорти към 1 септември 1933 г. е посочено името на Александър Безродни /ДА – Видин, ф. 20 к, оп. 1, а. е. 24, л. 1 – 2/, а в друг документ /Пак там, а. е. 230, л. 17/ е записано името и на още един руски бежанец Илия Иванов Безродни в село Ново село. В България е дошъл през 1921 г., а в община Ново село в 1923 г. с нансенов паспорт № 003739 от 22 декември 1933 г., издаден от Дирекция на Полицията с адресна карта № 837 от 23 декември 1925 г. Роден в Екатеринодар.

Най-ранни са сведенията за пристигнали руски бежанци след Болшевишкия преврат на 7 ноември 1917 г. в град Кула. Там на 22 септември 1918 г. пристигат гладни и голи, без ризи: Симеон Андреев Пашин, родом от Тамбов, Поликар Максимов, Николай Василев Сидеров и Теодор В. Синекон, които с подписа на първия от тях получават от Църковното настоятелство на Кулската църква “Св. Апостолите Петър и Павел” по една риза. /ДА – Видин, ф. 166 к, оп. 1, а. е. 17/.

В град Кула живее със семейството си д-р Панталеймон Иванов от 1937 до 1945 г. и работи като главен лекар на Кулската болница.

За руснака-учител Михаил Дмитриевич Казин се омъжва на 19 юли 1925 г., кулчанката Марийка Иванова Градинарова на 32 години – учителка. Велика Маркова Христова на 15 февруари 1932 г. се омъжва за Михаил Т. Шеповал и Върба Накова се омъжва на 1 февруари 1933 г. за Леонид Сергеевич Ловровски – 31 годишен момък.

Според списък на чуждите поданици, живеещи от ноември 1934 г. в селото Петър Симеонов Качкин, 39 годишен, роден в станица Олхово, Мегленска околия, образование 3-то отделение, русин, от редовна руска армия, дезертирал 1922 г., подпоручик, женен с две деца, занаятчия и земеделец, живее в община Брегово от 6 юни 1934 г. /ДА – Видин, ф. 20 к, оп. 1, а. е. 230, л. 1/

В село Капитановци, Видинска община, според списък на Видинското околийско управление от декември 1934 г., живее Стефан Абрамов Чибрисов, 45 годишен от станица Александровская, Донска област, живял в Борисово /дн. Покрайна/ от 1922 г. е записан в регистрите на селото под номер 272 и на къщата номер 275 под името Стефан Абрамов /ДА – Видин, ф. 20 к, оп. 1, а. е. 230, л. 17/.

Цивилните руски бежанци допринасят много за развитието на образователното дело във Видин и Видинския край като учители и в здравеопазването като лекари.

Общинският съветник Димитър Станишев, по повод молба на руския бежанец Николай Иванович Андреев, иска да не се разрушава направената от него ограда зад бараката му до рова, където си е направил малка зеленчукова градинка. Нарездането било оградата да се разруши, понеже е заградил място без разрешението на техническата власт.

Емигрантите били весели хора. Водели бурен нощен живот в известната кръчма на Шол,

Бяла емиграция

Написано от ivailo

Вторник, 14 Декември 2010 01:14

в центъра на Видин, недалеч от сегашната автогара, в която устройвали бурни пиршества, завършващи често с ръкопашни боеве, буйства и разплакани очи. Малцина от бежанците са преуспели в политическия и стопански живот на града. Георги Порфириевич Скиба успява да се замогне и стане собственик на мелница, намираща се на улица “Песъчен брег” /мястото, където сега е сградата на ХЕИ – Видин /. През 1947 г. тя е национализирана, собствениците ѝ преследвани и техните потомци третирани като “засегнати от мероприятията на Народната власт”. Успешно успява да се адаптира във Видин емигрантът Фьодор /Тодор/ Михайлович Мелников от град Новочеркасск, Донска област. Успява да се наложи в питеепродавството и имал 2 кръчми във Видин. Добре се приспособява към новите условия на живот във Видин и Константин Томашевски. Завършва висше образование в Свободния университет в София и става главен счетоводител на тютюнева фабрика “Загорка” в града. Потомци на руските емигранти във Видин днес са не повече от 15-тина души, активни участници в обществено-политическия живот на града като лекари, инженери и техници.

(със съкращения)

Из книгата “Бялата руска емиграция във Видинско” /Видин, 2007 г./